

N:o 29.

Ank. till Riksd. kansli den 8 april 1904, kl. 2 e. m.

*Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 4,
i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl.
Maj:t angående utredning, huru lättnader i kostnaden
för laga skifte må kunna beredas skiftesdelägarne m.m.*

Uti en inom Andra Kammaren väckt och till tredje tillfälliga utskottet hänvisad motion, n:o 17, har herr *Ollas A. Ericsson* i Ofvannmyra, med hvilken herrar Sam. Söderberg, A. Hansson, Karl Karlsson i Mo, J. E. Granlund, J. Andersson i Baggböle, A. Olsson i Mårdäng, Smeds Lars Olsson, Halvar Eriksson, C. J. Öberg, B. P. Ersson, J. P. Jönsson, P. Olsson, P. Hörnstén, G. Lindgren i Islingby och Ol. Olsson i See instämt, hemställt,

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och på hvad sätt lättnader må kunna beredas enskilda jordägare uti de med laga skiften, hemmansklyfningar, ägostyckningar och jordafsöndringar förenade kostnader, samt snarast möjligt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill nämnda utredning må föranleda».

Vid riksdagen år 1903 väckte herr Ericsson en liknande motion som den han i år framburit. Till stöd för sin hemställan anför han till en början följande:

»Icke blott gång efter annan, utan äfven på flerehanda sätt, har Riksdagen sökt upphjälpa landets modernäring, jordbruket. Denna hjälp,

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 28 Häft. (N:o 29.) 1

om också i sin omfattning i flera fall ganska ringa, har dock, där den ernåtts, visat sig utöfva ett godt inflytande. Ännu återstår dock mycket härutinnan, innan vi hinna våra närmaste grannar både i att gifva och tillgodogöra hjälpen. Vi hafva här i Sverige åtminstone på många trakter att kämpa mot svårigheter, af hvilka en del knappast torde kunna öfvervinnas utan att staten träder emellan mera än hvad den hittills gjort, och vill jag härmed fästa Riksdagens uppmärksamhet särskildt på ett område härutinnan.

För att belysa ärendet skall jag taga ett exempel från den ort jag närmast känner.

På 1820- och 1830-talen pågick storskifte inom trakten; jordägarne hade sina gårdar sammanträngda inpå hvarandra i stora byar och sitt jordbruk kringspridt i små tegar på vidt skilda håll. Hvar och en ville sitta kvar på sin plats äfvensom behålla de tegar de ärft, odlat och brukat, och i de flesta fall fingo de sin vilja fram. Det var ingalunda ovanligt, att en hemmansägare, som på sin höjd kunde föda en häst och fem kor, erhöll ett tiotal skiften inrösningsjord, kringspridda åt alla väderstreck och till och med belägna icke blott å den närmast angränsande byrutan, utan äfven å byområden, emellan hvilka kunde ligga fem å sex stora byar. Och på det sättet fick man sin jord om hvarandra.

Genom sedan dess försiggångna hemmansklyfningar och jordafsöndringar hafva tegarna blifvit ännu mindre till arealen och mera kringspridda. Det händer som oftast, att mannen brukar sin hustrus ärfta jordtegar, äfven om de ligga i en annan by.

Man har länge talat om laga skifte för att på det sättet få de små jordlapparne tillsammans, men man har dragit sig dels för de dryga kostnadernas skull, hvilka på dessa trakter skulle blifva mer än vanligt afsevärda genom nödiga utflyttningar i de stora och tätt bebyggda byarna, och dels har man fruktat, att det icke skulle dröja länge efter ett dylikt skifte, förrän det kunde slitast sönder i små bitar igen.

Ett förslag, som vann afsevärdt beaktande och som i någon ringa mån förut tillämpats, framställdes för bortåt 15 år sedan på ett landtbruksmöte i orten och understöddes af en dåvarande framstående ledamot af denna kammare, samt förordades äfven af en i samma trakt boende högt aktad ledamot af Första Kammaren och afsåg, att man skulle byta, köpa och sälja småbitarne allteftersom det passade och på det sättet få jorden tillsammans så nära som möjligt.

Detta råd har också allt mer och mer vunnit tillämpning, och mången jordbrukare har gladt sig åt att på så jämförelsevis billigt sätt få sitt jordbruk något så när tillsammans.

Men nu råder oro äfven bland dessa. Förutom att lagen om hemmansklyfning, ägostyckning och jordafsöndring af den 27 juni 1896 lade hinder i vägen för erhållande af lagfart å sådana byten och köp, har nu äfven yppats en annan stor olägenhet af ett dylikt förfarings-sätt. De försiggångna hemmansklyfningarna och jordafsöndringarna hafva nämligen verkställts genom s. k. sämjodelning och förrättats af några bland traktens förtroendemän, och man har både varit belåten med och ansett detta förfarings-sätt tillräckligt. Nu däremot börjar den ena hemmansklyfningen efter den andra att göras om af landtmätare, och det händer, att en liten hemmansägare med djupt bekymmer ser sig nödsakad att deltaga i flera sådana olika hemman. Ett skogsbolag har måhända köpt en del af ett hemman här och en del i ett annat där och önskar nu få sina andelar säkrare angifna genom att begära landtmätare för att å hemmanen få en laga hemmansklyfning till stånd, och på det sättet står man där nu i utsikt att först få kostna på hemmansklyfning å de olika hemmanen och sedan måhända ofvanpå allt laga skifte.

Att jordbruket icke mäktar bära dylika kostnader, är alldeles klart och tydligt; och ehuru kärleken till den fäderneärfda torfvan är stark, står dock mången, för att icke säga alltför många, härigenom beredda eller kanske rättare tvungna att låta desamma läggas till de stora skogsbolagens ägoviddar.

I våra dagar talas mycket om att bereda egna hem åt våra arbetare, hvilket i och för sig är en mycket god och behjärtansvärd sak, men må man akta sig, att man ej under tiden tappar bort hvad man redan har i det fallet; ty hvad är en sådan liten hemmansdel annat än ett litet eget hem åt en pålitlig och trägen arbetare. Och vill man behålla dessa hem och vill man hjälpa det mindre jordbruket, särskildt på de orter jag omnämnt, så måste staten härutinnan på ett eller annat sätt träda emellan. I hvad mån och på hvad sätt torde vara förmätet för en enskild att föreslå, men det låter tänka sig, att det kunde ske, *antingen genom en särskild lag, som tillförsäkrar fasthet åt vidtagna s. k. sämjodelningar*, eller genom att landtmätarne erhöle lön af staten, hvilket kanske icke vore så orättvist, då de i vissa afseenden kunna anses vara statens tjänare och då staten t. ex. aflönar jordbruksingenjörer, hvilka på sina ställen inom landet tagas hårdt i anspråk, men som i de trakter jag skildrat få uteslutande lämna rum åt landtmätarne. Det vore också

måhända lämpligt att just nu tänka på den saken, då dessa sistnämnde som bäst sträfva efter en ny taxa. Ett annat sätt vore äfven, att staten bidroge med någon viss procent af kostnaderna vid landtmäteriförrättningar.

Det är möjligt, att något annat sätt kan finnas ännu lämpligare och vid en möjligen blifvande utredning kan förordas. Ett är dock säkert, att något bör göras, och detta snarast möjligt.

Med anledning af hvad jag sålunda i största korthet anfört, vågar jag vördsamt föreslå, att Riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och på hvad sätt lättnader i kostnader må beredas enskilda jordbrukare vid hemmansklyfningar, ägostyckningar, jordafsöndringar och laga skiften, samt om möjligt till nästa Riksdag framkomma med det förslag, hvartill nämnda utredning må föranleda.»

Vidare har motionären på följande sätt relaterat behandlingen af detta ärende i Riksdagen sistlidet år:

»Efter en om förståelse af frågans stora vikt och betydelse för jordbruket och de egna hemmen vittnande motivering, hemställde Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott i dess utlåtande n:o 37, att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och på hvad sätt lättnader må kunna beredas enskilda jordägare uti de med laga skiften, hemmansklyfningar, ägostyckningar och jordafsöndringar förenade kostnader, samt snarast möjligt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill nämnda utredning må föranleda.

Detta skrifvelseförslag godkändes också af Andra Kammaren utan motstånd.

Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 afstyrkte visserligen i sitt utlåtande n:o 26 skrifvelseförslaget, som blef af Första Kammaren afslaget, men en reservation var dock bifogad betänkandet till förmån för skrifvelsen, hvilken också försvarades varmt af ett par talare i Första Kammaren.

De skäl, som föranledde Första Kammarens tillfälliga utskott n:o 1 att afstyrka ifrågavarande skrifvelse, angåfvos vara, dels att utskottet ansåg sig icke kunna utan sorgfällig pröfning, hvartill tid saknades, förorda en dylik framställning — utskottet i fråga erhöll nämligen del af ärendet först den 12 maj, eller således endast 3 dagar före den, då Riksdagen enligt 5 § riksdagsordningen kunde afslutas — och dels att utskottet erfarit, att inom kungl. landtmäteristyrelsen påginge utarbetning af förslag till ombildning af landtmäteriet, äfvensom till förändring af

landtmätarnes aflöningsförhållanden i syfte att en del af skifteskostnaderna skola bestridas af statsverket, vid hvilket förhållande en skrifvelse från Riksdagen icke torde vara erforderlig.»

Slutligen framhåller motionären:

»Då således från motståndet till förenämnda skrifvelse i sak icke anförts något annat än det sistnämnda skälet, men detta, äfven om den däri omförmälda åtgärden realiseras, utgör endast en delvis lösning af det ärende jag framställt, så vågar jag, under erinran om det allt mer och mer trängande behovet af denna frågas snara och fullständiga lösning och med åberopande af min förenämnda motion samt den motivering Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott anført till förmån för motionen i dess utlåtande n:o 37 vid sistförflutne riksdag, vördsamt »hemställa, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och på hvad sätt lättnader må kunna beredas enskilda jordägare uti de med laga skiften, hemmansklyfningar, ägostyckningar och jordafsöndringar förenade kostnader, samt snarast möjligt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill nämnda utredning må föranleda.»

Motionären, hvars yrkande angår hela riket, för så vidt här åsyftade landtmäteriförrättningar måste vidtagas, har till stöd för detta sitt yrkande förnämligast framdragit förhållanden i Dalarne. Utskottet vill därför till en början erinra därom, att för denna provins hafva sedan långliga tider tillbaka förefunnits särskilda lagar och förordningar rörande ägodelningen. Denna undantagslagstiftning, som för sin tid må hafva varit gagnande, synes dock i längden hafva verkat eller komma att verka så, att man kan hafva anledning att ställa sig tveksam om huruvida det finnes skäl att ytterligare fortsätta på den sålunda inslagna undantagslagstiftningens väg. Det synes därför utskottet, som om en af de vägar, nämligen åstadkommandet af »en särskild lag, som tillförsäkrar fasthet åt viktagna så kallade sämjodelningar», hvilken motionären antyder såsom möjligen ledande till någon rättelse i de påpekade missförhållandena, ej vore att tillråda. Till stöd för denna utskottets mening må meddelas följande ur den underdåniga berättelse, som landtmäteridirektören H. Rhodin afgaf den 29 december 1902 till Kungl. Maj:t rörande en af landtmäteridirektören samma år gjord ämbetsresa »till Kopparbergs län för att verkställa undersökning om och i hvad mån den sistnämnda län gällande särskilda lagstiftning angående skifte af

jord kunde bringas i närmare öfverensstämmelse med den för riket i öfrigt gällande skifteslagstiftning och därigenom tillföra jordbruket inom länet de förmåner, som skiftesverket i rikets öfriga delar medfört.» I denna berättelse yttras:

»Sedan Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i fråga om huru storskiftesförfattningarne uppfyllt sitt ändamål hos Eders Kungl. Maj:t förmält, att genom de i Dalarne på statens bekostnad verkställda allmänna storskiften obestriddliga och viktiga fördelar vunnits förmedelst kartors upprättande och ägors sammandragning; men att antalet utflyttande varit högst ringa, att sammanläggning af obesuttenheter ingensstädes ägt rum, samt att gällande förbud för fastigheternas styckning i mindre än medgifna lotter ej visat sig verksamt i strid mot folkets lynne och gamla sedvanor,

förordnade Eders Kungl. Maj:t genom nådiga kungörelsen den 18 februari 1859, bland annat,

att de för riket i allmänhet gällande författningar om hemmansklyfning och afsöndring skulle gälla jämväl för Kopparbergs län, dock med vissa inskränkningar, samt

att, med upphäfvande af Eders Kungl. Maj:ts bref den 13 juli 1836, de rörande storskiftesverket i Kopparbergs län meddelade föreskrifter då mera skulle tjäna till efterrättelse endast i och för verkställighet af de storskiften, som efter särskild nådig tillåtelse med understöd af allmänna medel då påginge eller därefter komme att företagas; men att i allt öfrigt 1827 års skiftesstadga komme att därefter äfven för Kopparbergs län gälla och tillämpas, dock att i stället för nämnda stadgas föreskrifter, bland annat, om skiftesvitsordet skulle, då fråga vore om laga skifte till rubbning af storskifte, som på bekostnad eller med understöd af staten blifvit verkställdt, tjäna till efterrättelse följande bestämmelser:

är ansökan om laga skifte undertecknad af jordägare, innehafvande minst $\frac{2}{3}$ af skifteslagets skattetal, då bör skiftet företagas. Men i annat fall åligger det landtmätaren att vid sammanträde med delägarne inhämta deras tankar i ämnet. Bestrides skiftet af delägarne, som innehafva mera än hälften af skifteslagets skattetal, vare frågan för den gången förfallen och må ej inom tio år därefter ånyo väckas, såvida ej minst $\frac{2}{3}$ af delägarne i ny ansökan sig förena. Utfalla åter vid sammanträdet $\frac{2}{3}$ eller mera af rösterna för skifte, gifves dem vitsord. Äro rösterna lika för och emot skiftets verkställande eller uppgå ej rösterna för skifte till $\frac{2}{3}$ af hela röstetalet, allt efter skatt räknadt, skall ärendet

behandlas enligt 12 kap. 12 § i 1827 års skiftesstadga (motsvarande 89 § i 1866 års skiftesstadga).

Min resa inom Kopparbergs län gällde först Falun, där jag ville från storskiftesverkets kartor och handlingar inhämta upplysning, hvilka socknar i länet undergått storskifte på bekostnad eller med understöd af staten.

I berörda afseende erhöll jag följande upplysningar, eller

att i Öfra Dallaget samtliga socknar i Österdalarne, nämligen Leksand, Rättvik, Ore, Ähl, Bjursås, Orsa, Mora, Sofia Magdalena, Wåmhus, Älfdalen, Wenjan, Särna och Gagnef, undergått storskifte på bekostnad eller med understöd af staten,

att i Västerdalarne socknarne Nås, Järna, Äppelbo, Lima, Transtrand, Malung och Floda undergått storskifte med bidrag af staten och endast Säfsnäs storskiftats på jordägarnes bekostnad, samt

att i Nedre Dallaget Svärdsjö socken storskiftats på statens bekostnad samt socknarne Gustaf, Thorsång, Wika, Säter och Stora Tuna med bidrag af statsmedel.

Det är alltså en mängd socknar i länet, hvarest de genom 1859 års kungörelse stadgade särskilda bestämmelser rörande skiftesvitsordet m. m. skola lända till efterrättelse.

Genom storskiftena hafva emellertid jordägarnes många kring-spridda lotter icke blifvit sammandragna till några större skiften. Och efter storskiftena har den i Dalarne inrotade, ända till år 1859 af lagstiftningen tillåtna seden att utan lagliga former klyfva och söndra de genom storskiftena bildade fastigheterna vållat, att jorden blifvit så sönderstyckad, att dess brukande är förenadt med de största svårigheter.

Om jordens sönderstyckning yttrades i en bilaga till Eders Kungl. Maj:ts nådiga proposition till 1875 års Riksdag angående lagfart å fång till fast egendom af två med förhållandena i Dalarne väl förtrogne män, bland annat följande:

»Kärleken till fädernejorden, begäret att däruti få tillgodonjuta sin lagliga rätt i äfven de ringaste delar och misstron till möjligheten att genom utbyte erhålla fullt vederlag hafva vållat, att vid jordens fördelning emellan arfvingar en hvar af dem uttagit sin lott i hvarje äga och sålunda tillvägabragt den styckning af jorden i smålotter, hvaraf orten, dess jordbruk och det allmänna måst vidkännas så stora förluster och de uppoffringar, storskiftenas genomförande kräft, utan att kunna besegra ofvannämnda urgamla sed.»

»Den obegränsade hemmansklyfning, som i Dalarne förekommit, har gjort det till en omöjlighet att vid den storskiftesdelningarne före-

gående ägoaffattningen på kartorna upptaga och utmärka jordägarnes många små och öfver hela socknens yta kringspridda lotter, ofta af det ringa omfång, att 100 tillsammans icke innefattade så stort område, som för en besuttenhet erfordrades, och därför föranledt den af socknarne bekostade särskilda refförättning. I och för densamma utmärker en hvar sina ägohäfder med stickor, försedda med hans bomärke, hvarå refkarlarne efter verkställd uppmätning teckna lottens innehåll, som därefter af refskrifvarne införes i en så kallad refbok, hvilken efter behörigt godkännande af jordägarna och i vissa socknar äfven af sockneombud antagits gälla såsom häfdeförteckning och ägande rättsbevis för hvarje delägares fastighetsandel.»

Vid refbokens upprättande har varit af nöden att gifva hvarje ägares lägenhet inom de särskilda byalagen ett densamma utmärkande nummer, men vid den sedermera inträffade skiftesläggningen har samma nummer icke kunnat af landtmätaren bibehållas, utan har i delnings-skrifningen en annan nummerordning efter fastigheternas belägenhet måst iakttagas, och slutligen har en tredje nummerordning å fastigheterna uppkommit vid ägarnes anteckning i kyrkoböckerna. Bristande kunskap hos befolkningen om nödvändigheten af enhet i betecknandet af deras fastigheter vid skeende framställningar i afseende å dem inför rätta och utan tvifvel mången gång saknad kännedom hos domaren af ofvannämnda förhållande har vållat, att vid lagfart och inteckningar exempelvis fastigheten under n:o 1 i första nummerordningen men n:o 9 i den andra och n:o 12 i den tredje blifvit vid särskilda tillfällen uppjuden och intecknad under alla tre numren, olika vid hvardera tillfället, hvilket måste oändligt försvåra ordnandet af äganderätts- och pantförhållandena äfvensom, innan sådant ägt rum, öka osäkerheten däri.»

Mot dessa egendomliga och inveklade förhållanden hafva, såsom ofvan är sagdt, storskiftena icke kunnat råda bot. Och emedan, till följd af det inskränkta skiftesvitsordet inom de på statens bekostnad eller med dess bistånd storskiftade socknarne, laga skiften allenast inom få byar kunnat komma till stånd, har icke heller genom den medelst 1859 års nådiga kungörelse beredda utväg till erhållande af laga skiften någon nämnvärd förbättring i förhållandena ägt rum. I de bygder både öster och väster om sjön Siljan, som jag under min resa besökte, klagades också allmänt öfver de oerhörda svårigheter, som äro förenade med att drifva ett lönande jordbruk i bygder med en så till ytterlighet gående sönderstyckning af jorden, att hemmanen, utom de åker och ängstegar de innehafva inom de ända till 3 à 4 mil fran hembyn belägna fäbodeskogarne, i regeln hafva ägor vid byn, spridda

åt olika håll i en mängd små, ofta på $\frac{1}{4}$ mils afstånd från gården belägna lotter. Särskildt detta års sommar med dess regniga väderlek hade lämnat en mycket dyrköpt erfarenhet af huru stora svårigheter genom nämnda förhållanden möta vid inbärgning af grödan. Att små fastigheter, som kunna föda 5 à 6 kor och en häst, hafva omkring 20 särskilda och på spridda ställen belägna tegar inom socknen, synes vara ett förhållande, som icke är sällsynt, utan snarare närmar sig till regel inom åtminstone flera af de på statens bekostnad storskiftade socknarne. Särskildt är jordstyckningen långt drifven i de stora och ganska bördiga socknarna Rättvik, Leksand, Gagnef och Floda.

Behovvet att få de små ägostyckena genom laga skiften samman dragna till större skiften torde nog bland länets jordbrukande befolkning vara allmänt insedt. Men de rygga tillbaka för de betydande kostnader och flera olägenheter, som vanligen åtfölja laga skiften, medan de pågå.

Såvidt jag har mig bekant, hafva såväl under 1870- som under 1880-talet förslag varit väckta om skiftesverkets befrämjande i länet, bland annat genom ändring i gällande föreskrifter angående skiftesvitsord.

Det under 1870-talet väckta förslaget hade framställts af länets hushållningssällskap och synes icke hafva blifvit draget under Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning.

Vid det senare tillfället väcktes förslag i frågan af Landtmäteridirektören L. M. Nordenfelt, som uti en den 29 december 1882 afgifven underdånig berättelse öfver af honom verkställd ämbetsresa i länet angaf åtskilliga åtgärder såsom lämpliga att befordra laga skiftesverket inom länet. Uti häröfver afgifvet utlåtande hemställde Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, att ifrågavarande socknar måtte på statens bekostnad indelas i smärre skifteslag, därvid vissa särskilda föreskrifter borde lända till efterrättelse; att inom skifteslag, som omfattade flera byar, först skulle verkställas byaskiften och därefter laga skiften mellan delägarna inom hvarje särskild by; att ändring måtte göras i nådiga kungörelsen den 27 september 1861 i syfte att större statsbidrag kunde erhållas till understöd för utflyttningar vid laga skiften; samt att föreskriften i 1859 års nådiga kungörelse angående skiftesvitsordet måtte upphävas och vissa §§ i skiftesstadgan ändras till befordrande af laga skiften i Dalarne. Detta vidtgående förslag, hvaröfver Landtmäteristyrelsen och länets landsting hördes, föredrogs inför Eders Kungl. Maj:t den 16 oktober 1891; hvarvid Eders Kungl. Maj:t af uppgifna orsaker ej fann skäl att detsamma bifalla.

Då jag emellertid, i likhet med många jordbrukare äfvensom landtmätarne i länet, håller före, att jordbruket inom Dalarne skulle i hög grad kunna befordras genom skiftesverkets befrämjande, har jag ansett mig böra fästa Eders Kungl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på denna viktiga fråga. Men då frågan är af synnerligen stor innebörd och ingalunda lätt att afgöra, har jag icke vågat framställa något bestämdt förslag till frågans lösning, utan får jag härmed i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes bereda mig tillfälle att i ämnet öfverlägga med personer, som kunna anses äga god kännedom om jordförhållandena i länet och intresse för jordbrukets förkofran, samt för sådant ändamål i nåder tillåta mig annmoda högst sex inom Kopparbergs län bosatta personer att mot ersättning af statsverket inställa sig till sammanträden inför landtmäteristyrelsen för öfverläggningar i frågan.»

Den 30 januari 1903 biföll Kungl. Maj:t den af landtmäteridirektören H. Rhodin gjorda framställningen, och skall landtmäteridirektören äga »att tillkalla högst sex inom Kopparbergs län bosatta personer, hvilka kunna anses äga god kännedom om jordförhållandena i länet och intresse för jordbrukets förkofran att biträda vid behandling af fråga, om och i hvad mån den för Kopparbergs län gällande särskilda lagstiftning angående skifte af jord kan bringas i närmare öfverensstämmelse med den för riket i öfrigt gällande skifteslagstiftning».

På grund häraf anser utskottet sig icke böra tillstyrka Andra Kammaren att vidtaga någon åtgärd, hvad angår de i motionen omordade särskilda förhållanden inom Kopparbergs län, utan får det väl antagas, att de mått och steg, som Kungl. Maj:t redan vidtagit, skola leda till en tillfredsställande lösning af denna fråga.

Hvad vidare beträffar den del af motionen, som berör förhållandena i landet i sin helhet, och till hvilka själfva yrkandet närmare sluter sig, kan det icke bestridas, att talande skäl finnas för, att åtgärder böra vidtagas i den riktning, som motionären angifver. Denna mening har Andra Kammaren också förut biträdt.

Af rikets något öfver 67,000 mantal å landsbygden hade enligt kungl. landtmäteristyrelsens ämbetsberättelse för år 1901 omkring 48,000 mantal redan undergått laga skifte, och af återstående jord beräknades endast omkring 4,000 mantal komma att undergå laga skifte.

Hvad som sålunda antagligen kommer att skiftas, utgör visserligen,

efter mantal räknadt, endast omkring $\frac{1}{12}$ af hvad som redan blifvit skiftadt, men efter arealen är oskiftade delen af riket långt större än hvad mantalsberäkningen gifver vid handen, och för att jordbruket skall komma till full utveckling och kunna bringas till högsta möjliga afkastning, synes det vara en nödvändighet, att återstående ännu oskiftad jord inom en ej allt för lång framtid blir föremål för laga skifte.

De redan verkställda laga skiftena hafva, fränsedt de laga skiften, som under de sista tio åren afslutats inom Norrlands skogsbygder, gällt landets fruktbaraste och värderikaste jord, hvarför dess ägare jämförelsevis lätt hafva kunnat bära de med sådan jords skiftande förenade kostnader, men för återstående trakter, hvilka, såsom bestående af större arealer af relativt mindre värde, så länge som möjligt lämnats oskiftade, lära skifteskostnaden för jordägarne blifva synnerligt betungande med nu gällande landtmäteritaxas bestämmande hufvudsakligen efter areal och ej efter godhet.

I samma mån som skiftesverket framskrider, skola de ständiga förändringarna i äganderättsförhållandena samt den alltmer framträdande åstundan att bilda egna jordbruk säkerligen föranleda därtill, att jorden hädanefter sönderdelas i smärre lotter än förr genom öfriga former för jorddelningen, nämligen hemmansklyfning och ägostyckning, samt tillika medföra proportionsvis dryga kostnader hufvudsakligast för de jordägare, som hafva minsta förmågan att bära dem.

Kungl. landtmäteristyrelsens ämbetsberättelser för tioårsperioden 1892—1901 gifva vid handen, att en liflig skiftesverksamhet i detta afseende är rådande i vårt land. Så hafva förordnanden till landtmäteriförrättningar i hela riket af vederbörande utfärdats till följande antal:

År.	Laga skiften.	Andra förrättningar.
1892	175	1,912
1893	173	2,086
1894	189	1,741
1895	164	2,013
1896	156	2,567
1897	184	3,030
1898	198	3,385
1899	177	3,467
1900	164	4,164
1901	199	4,430

Såsom framgår af dessa siffror, hafva s. k. »andra förrättningar», till hvilka räknas dels ändringar af avslutade laga skiften, dels klyfningar af hemman och lägenheter, hvilka förut undergått enskifte eller laga skifte, dels ock alla andra förrättningar, som icke utgöra egentliga laga skiften och ej heller storskiftes- eller afvittringsförrättningar, ökats år efter år.

Af den här ofvan nämnda ämbetsberättelsen framgår, att sådan ännu icke laga skiftad mark, hvilken beräknas blifva föremål för laga skifte, förefinnes ganska allmänt öfver största delen af riket samt att jorddelningsförrättningar af annan art än laga skifte äfven förekomma någorlunda jämnt i alla län. Endast i fråga om ägostyckningsförrättningar hafva de norrländska länen att framvisa en väsentlig ökning.

Skiftesväsendet i vårt land är och kommer sannolikt att fortfarande för lång framtid vara i en stark utveckling. Om också efter laga skiftenas genomförande några större samfälligheter icke komma att återstå till delning, torde det dock med säkerhet kunna antagas, att den en gång skiftade jorden efter att hafva varit underkastad en stark delning och parcellering så småningom behöfver sammandragas och sammanföras till större enheter.

Beträffande de kostnader, som drabba jordägarne i följd af skiftesverksamheten, vill utskottet framhålla, att utom de direkta utgifterna till skiftesmännen och godemännen jordägarne nödgas vidkännas en mängd andra utgifter, hvilka vid månget laga skifte kunna för enskilda skiftesdelägare uppgå till långt större belopp, än som kräfves af skiftesmannen och godemännen. Bland sådana utgifter märkas utflyttningskostnad, ståndskogs- och häfdelikvid samt odlingsersättning, hvartill kommer utgörandet af handtlangning åt skiftesmännen.

I fråga om utgifterna till landtmäteriet och gode män särskildt vid laga skiften tillåter sig utskottet meddela följande

sammandrag öfver avslutade laga skiften och kostnaderna därför:

	År	Skifteskostnaderna Kronor	Storleken af det skiftade mantalet	Antalet delägare	Skiftade hektar
<i>A. för hela riket</i>	1892	449,000	147	1,295	182,000
	1893	728,000	211	2,261	303,000
	1894	580,000	178	1,971	249,000
	1895	626,000	159	1,711	250,000
	1896	649,000	144	1,621	359,000

	År	Skifteskostnaderna Kronor	Storleken af det skiftade mantalet	Antalet delägare	Skiftade hektar
<i>A. för hela riket</i>	1897	440,000	129	1,372	180,000
	1898	848,000	165	2,157	391,000
	1899	573,000	166	1,792	236,000
	1900	549,000	151,3	2,026	214,000
	1901	408,000	134,7	1,403	139,000
<i>B. för Norrbottens län</i>	1892	18,000	3	58	7,000
	1893	100,000	20	313	41,000
	1894	51,000	9,1	137	8,500
	1895	76,000	12,8	218	29,000
	1896	49,000	9,9	262	17,000
	1897	42,000	8,3	94	21,000
	1898	101,000	14	131	44,000
	1899	47,000	11,2	188	17,000
	1900	155,000	27,6	394	65,000
	1901	117,000	15,7	286	45,000
<i>C. för Västerbottens län</i>	1892	142,000	25	249	78,000
	1893	224,000	34,8	396	106,000
	1894	220,000	33,3	380	118,000
	1895	250,000	29,7	405	107,000
	1896	222,000	27,8	421	103,000
	1897	180,000	24,3	319	93,000
	1898	213,000	24,4	446	98,000
	1899	119,000	10,3	246	50,000
	1900	113,000	13,9	241	56,000
	1901	124,000	13,7	317	51,000
<i>D. för Gottlands län</i>	1892	40,000	18	208	5,000
	1893	50,000	27,5	343	8,100
	1894	36,000	18	222	7,000
	1895	45,700	30	230	8,300
	1896	24,000	15	189	4,200
	1897	9,000	4	51	1,200
	1898	56,000	35,2	261	9,200
	1899	25,000	24	241	5,600
	1900	28,000	18,2	249	4,200
	1901	34,000	18,7	237	5,500

Sammandrag för åren 1892—1901.

	Skifteskostnaderna Kronor	Storleken af det skiftade mantalet	Antalet delägare	Skiftade hektar
<i>A. för hela riket</i>	5,850,000	1,585,0	17,619	2,503,000
<i>B. för Norrbottens län</i>	756,000	131,6	2,081	371,000
<i>C. för Västerbottens län</i>	1,807,000	236,7	3,420	860,000
<i>D. för Gottlands län</i>	347,700	208,6	2,231	475,000

Men jordägarens kostnader för landtmäteriet äro i allmänhet ej blott stora, utan i vissa fall öfverstiga de säkerligen jordägarens för-
måga att bära dem. För att i någon mån belysa detta meddelas föl-
jande sammandrag öfver dels kostnaden för de under åren 1893—1902
afslutade laga skiften och dels 1897 års taxeringsvärde å den sålunda
skiftade jorden inom här nämnda socknar i

	Taxeringsvärde		Skifteskostnaden till landtmätare och gode män	
	Kronor	öre	Kronor	öre
<i>A. Norrbottens län.</i>				
Gellivare socken	840,200	—	209,155	31
Arjeplog »	101,400	—	38,937	66
<i>B. Jämtlands län.</i>				
Hotagens socken	54,600	—	42,338	45
Frostvikens »	67,800	—	23,979	82
Åre »	143,600	—	50,505	24
Vemdalens »	309,200	—	171,412	87
Svegs »	450,400	—	144,298	18
Storsjöns »	61,900	—	61,079	65
<i>C. Västerbottens län.</i>				
Dorotea socken	704,400	—	207,153	—
Sorsele »	157,700	—	140,078	—
Stensele »	248,500	—	101,271	—

Att bereda det svenska jordbruket någon lindring och lättnad i fråga om skifteskostnaderna har länge varit föremål för förslag och diskussion både inom och utom Riksdagen. Sålunda väcktes år 1868 inom Första Kammaren motion därom, att vid laga skiften i Jämtlands, Västernorrlands och Norrbottens län delägarne i skiftena skulle af allmänna medel erhålla lån för bestridande af utgifterna i och för skiftet samt att för sådant ändamål 100,000 riksdaler skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Denna motion, som i hufvudsak förnyades vid 1869 och 1870 årens riksdagar, blef emellertid af Riksdagen afslagen, med framhållande af att gagnet och fördelen af laga skiftena borde anses uppväga kostnaderna därför, ehuru väl dessa kostnader vore betungande för jordägarne.

Vid 1877 års riksdag framställdes förslag därom, att, för skiftesverkets raskare befordran, af allmänna medel måtte afsättas ett lämpligt belopp för att därmed till landtmätare betala 20 procent af hela skifteskostnaden och därigenom minska delägarnes utgifter i detta afseende.

Icke heller denna framställning lyckades vinna Riksdagens bifall.

Af en gottlandsrepresentant inom Andra Kammaren framhölls vid 1885 års riksdag uti en då väckt motion, att skiftesverksamheten på Gottland vore synnerligen nödvändig, enär ägorna på Gottland vore kringströdda och splittrade och att, ju lifligare skiftesverksamheten bedrefves, desto mer ökades de ekonomiska svårigheterna för befolkningen; och hemställde därför motionären, att ett belopp af 600,000 kronor, hvartill hela skiftesverket på Gottland beräknades uppgå, måtte ställas till Kungl. Maj:ts disposition för att därmed bestrida utgifterna åt landtmätare och gode män mot villkor, att dessa kostnader af skiftesdelägarne återbetalades i samma ordning, som vore bestämd för odlingslån.

År 1887 väcktes inom Riksdagens båda kamrar motion om afsättande af en lånefond å 5,000,000 kronor, att användas till utbetalning af landtmäteriarfvodet för skiftesförrättningar, mot villkor att detsamma återgäldades af skiftesdelägarne i samma ordning som odlingslån.

Såsom skäl för denna framställning anförde motionärerna, att, ehuru laga skiftena pågått sedan år 1827, 5,500 mantal eller en tolfedel af landets hela mantal och ungefär en fjärdedel af landets hela areal ännu vore oskiftad, att kostnaderna för skiftesverket å den sålunda oskiftade delen, hvilken kostnad beräknades uppgå till omkring 10,000,000 kronor och årligen medföra en utgift af omkring 500,000 kronor för skiftesdelägarne, skulle oskäligt betunga dessa, i synnerhet som laga skiftena numera afsåge hufvudsakligen landets mera aflägsna delar.

Jämväl dessa motioner blefvo af Riksdagen afslagna hufvudsakligen

på den grund, att det ansågs föga välbetänkt att vid den tidpunkt, då laga skiftena till största delen vore fullbordade, bilda en lånefond, som skulle till men för fastighetskrediten medföra en ny tyst förmånsrätt utom den, som vore medgifven åt odlingslånen, hvarjämte hänvisades till den lindring i skifteskostnaderna, som hade tillkommit genom kungl. kungörelsen den 27 september 1861, angående statsbidrag till hjälp vid utflyttning i anledning af laga skifte.

Slutligen väcktes vid 1903 års riksdag en motion om att det af allmänna medel utgående utflyttningsbidraget, som i allmänhet vore ställt i en viss proportion mot det skiftade hemmantalet, vore både otidsenligt anordnad och alldeles otillräckligt, hvarvid motionären hemställde om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till sådan ändring i ofvannämnda kungörelse, att beräkningsgrunden för statsbidragen för utflyttningarna vid laga skiften måtte blifva mera rättvis och tidsenlig än den nu gällande och själfva bidragen afpassade efter behovet.

Riksdagen biföll hemställan i fråga om en lämpligare norm för statsbidragets utgående, men däremot lämnade erinran om behovet af större statsbidrag obeaktad.

Huru obetydligt detta statsbidrag är gentemot öfriga skifteskostnader, som drabba jordägarne, framgår af den från kungl. statskontoret lämnade uppgiften, att det af staten lämnade utflyttningsbidraget för hela riket under år 1901 uppgick till 11,401 kronor 97 öre och år 1902 till icke fullt 10,000 kronor.

Såsom utskottet sökt visa, medför skiftesverksamheten för den jordbrukande befolkningen mycket dryga utgifter. Enligt utskottets åsikt har man uti detta förhållande att, åtminstone till någon del, söka orsaken till att jorden inom de nordliga delarna af riket i så betydlig och oroväckande grad öfvergått och fortfarande öfvergår från den själfägande befolkningen isågverksindustriens ägo. Såväl med hänsyn till förenämnda omständigheter som äfven till önskvärdheten af att skiftesverksamheten får raskt och obehindradt fortgå inom de delar af landet, där laga skiftena ännu icke äro fullbordade, synes det utskottet nödvändigt, att någon effektiv åtgärd från statens sida vidtages i syfte att underlätta skiftesverkets fortgång och minska den tunga börda, som i detta afseende drabbar den jordbrukande befolkningen. Denna mening har också, såsom af det föregående framgår, föranlett, att frågan om lättnader vid skifte af jord flere gånger varit framlagd för Riksdagen. Frågan har emellertid nu så trängt sig fram, att Kungl. Maj:t kan

sågas redan hafva börjat vidtaga åtgärder för att nå äfven det allmänna mål, till hvilket herr Ollas A. Ericssons motion syftar.

Så har enligt uppdrag af Kungl. Maj:t landtmäteristyrelsen med biträde af förste landtmätarne i Stockholms län Thure Essén, i Norrbottens län C. A. Sjöberg, i Västerbottens län H. J. Norrman och i Blekinge län S. A. Bentzer utarbetat förslag till förnyad taxa på arfvode för landtmäteriförrättningar, hvilket förslag den 7 juni 1902 öfverlämnades till Kungl. Maj:t; och landtmäteridirektören H. Rhodin har i en utförlig skrifvelse framställt de grunder, på hvilka han anser, att lättnader skola kunna beredas jordägare i fråga om skifte af jord. Grundtankarna i denna landtmäteridirektörens skrifvelse, som inlämnades till Kungl. Maj:t den 3 augusti 1903, framgå af följande:

»Ehuru tio år ännu icke förflutit, sedan Eders Kungl. Maj:t funnit skäl att afslå väckt förslag om förändrad organisation af landtmäterikåren, åsyftande att bereda landtmäteripersonalen en säkrare utkomst och jordägarna lindring i de för laga skiften och därmed jämförliga förrättningar utgående ersättningar, vågar landtmäteristyrelsen ändock att i detta ämne nu åter vända sig till Eders Kungl. Maj:t med en underdånig framställning, som afser att förbättra landtmätarnes ställning och minska jordägarnes skifteskostnader, och hvori styrelsen för vinnande af dessa mål kommer att göra underdåniga förslag, hvilka i väsentliga delar ansluta sig till styrelsens förslag af år 1891 och ofvan berörda kommittébetänkande; dock med den olikhet, att styrelsen anser, att landtmäterikårens antal nu så nedgått, att hinder ej vidare förefinnes för rikets indelande i landtmäteridistrikt.»

I fråga om jordägares lättnader i skifteskostnaderna heter det vidare i denna skrifvelse:

»Emedan den del af rikets jord, som ännu icke undergått laga skifte, i allmänhet utgöres af den mindre bördiga och därför mindre värdefulla jorden, som alltså har svårare att bära de med laga skiften förenade kostnader, samt, hvad öfriga landtmäteriförrättningar angår, dessa i regeln beröra ett mindre antal delägare och därför drabba enskilde delägare mera kännbart, än förrättningarnes omfattning borde föranleda, håller styrelsen före, att, till minskande af jordägarnes kostnader för landtmäteriförrättningar, de till landtmätarne efter taxa utgående arfvoden böra nedsättas i mån af storleken af de löner, som må varda landtmätarne af Riksdagen tillerkända.»

Ett af de skäl, som landtmäteridirektören frambåller för att styrka den meningen, att staten bör träda emellan för att minska jordägarnes

skifteskostnader, framgår af följande yttrande i framställningen till Kungl. Maj:t:

»Landets jordägare hafva varit i hög grad betungade med utgifter för skiftesväsendet i landet, i det de utan nämnvärdt bidrag från staten måst betala alla med skifte af jord förenade kostnader. Då rikets landtmätare, som utan kostnad för staten tillfört landtmäterikontoren i länen och i hufvudstaden ett rikligt materiel af kartor med beskrifningar, med undantag af förste landtmätarne haft nästan sin enda lön i de arfvoden, de af vederbörande jordägare bekommit för verkställda skiften, kunna alltså, såsom här ofvan är antydt, jordägarne anses hafva bekostat den dyrbara och för en mängd ändamål anlitate samling af kartor och handlingar, som förvaras i nämnda arkiv.

Af dessa orsaker och med hänsyn till hvad styrelsen förut i denna skrifvelse anført, anser styrelsen rättvisa och billighet fordra, att staten bereder rikets jordägare någon lindring i kostnaderna för landtmäteriförrättningar. Därigenom skulle staten säkerligen befordra befolkningens tillväxt och förkofran, särskildt i de nordligaste delarne af riket, hvarest skiften och klyfningar med där af följande odlingar och jordförbättringar eljest icke torde kunna mera allmänt under den närmaste framtiden komma till stånd.

Den minskning uti ifrågavarande kostnader, som enligt styrelsens åsikt alltså bör beredas rikets jordägare, synes lämpligast kunna åstadkommas genom nedsättning i de landtmätarne enligt landtmäteritaxan tillkommande arfvoden. För att nedsättningen i taxan skall kunna medföra en verklig lindring i jordägarnes börda, synes emellertid taxenedsättningen behöfva göras tämligen ansenlig. För att en hvar delägare i skiftesförrättning må erhålla en verklig lättnad, synes nedsättningen icke böra göras mindre, än som motsvarar åtminstone en tredjedel af landtmäteriarfvodet. Men i samma mån som arfvodena enligt landtmäteritaxan nedsättas, måste naturligen de löner, med hvilka man vill bereda landtmätarne ersättning för nedsättningen, ökas. För att emellertid statsverkets utgifter till löner åt de nu oafönade landtmätarne icke skola blifva större, än landtmätarnes billiga anspråk på en anständig utkomst fordra, blifver det nödigt att till det minsta möjliga antal nedbringa landtmäteripersonalen.»

Slutligen må ännu en synpunkt rörande sättet för lindring i vederbörande skifteskostnader citeras ur den nämnda utförliga skrifvelsen. Det heter:

»Utom den lindring för jordbruket, som skulle komma detsamma

till godo genom nedsättning i landtmäteritaxan, bör äfven en annan lättnad kunna beredas jordägarna i den på dem hvilande bördan för landtmäteriväsendet, nämligen, på sätt ofvan är antydt, därigenom, att statsverket försköte den del af landtmäteriarfvodena, som det skulle åligga jordägarna att gälda, dock med undantag af resekostnads- och traktamentsersättning samt lösen för karta och handlingar. Om, i sammanhang med bestämmelse härom, tillika medgäfves jordägarna något anstånd med förskottens återbetalande, komme härigenom stor fördel att beredas både jordägare och landtmätare. Hvad de senare angår, har landtmäteriarfvodenas direkta uppbörd hos jordägarna alltid satt landtmätarna i en beroende ställning till jordägarna och ofta gifvit anledning till misstanke om våld, hvartill kommer, att landtmätarna ej sällan varit nödsakade att låta förfallet arfvode innestå och därigenom drabbats af förluster.

Men om staten skulle åtaga sig att förskjuta landtmäteriarfvodena, blefve det nödvändigt, att arfvodesräkningarna först granskades af förste landtmätarna. Denna granskning komme äfven jordägarna till godo, så att de icke, såsom nu ofta är fallet, behöfde känna oro öfver att betala en räkning, hvars alla poster de icke ägde förmåga att själfva granska. För att räkningarnas granskning af förste landtmätarna måtte kunna verkställas utan allt för mycket arbete å hvarje räkning, blefve det emellertid nödvändigt, att en enklare och mindre invecklad grund fastsloges för arfvodenas beräkande än i nu gällande taxa. Af denna orsak anser landtmäteristyrelsen, såsom ofvan är nämndt, det vara af synnerlig vikt, att det af styrelsen hos Eders Kungl. Maj:t framställda förslag till förnyad landtmäteritaxa, enligt hvilket arfvodesgranskning kunde göras å en fjärdedel af den tid, som nu skulle åtgå därtill, må blifva af Eders Kungl. Maj:t godkändt.»

Vidare vill utskottet nämna att till en kommitté, bestående af landtmäteridirektören H. Rhodin samt häradshöfdingarna f. d. revisionssekreteraren Ernst Håkansson och C. E. Bengtsson, har Kungl. Maj:t under loppet af innevarande år uppdragit att verkställa utredning och utarbeta förslag till vissa ifrågasatta ändringar i skiftesstadgan, åsyftande bland annat utredning huruvida icke till åstadkommande af lindring i delägarnas skifteskostnader vid landtmäteriförrättningar föreskriften i 18 § af skiftesstadgan därom, att två gode män skola närvara och biträda vid alla landtmäteriförrättningar, därvid annans rätt än sökandens är i fråga, kunde i större eller mindre mån inskränkas.

Motionären anför, att ett af skälen för att Första Kammaren förra året ej gick med på det beslut, som Andra Kammaren fattade, var, »att

utskottet erfarit, att inom kungl. landtmäteristyrelsen påginge utarbetning af förslag till ombildning af landtmäteriet, äfvensom till förändring af landtmätarnes aflöningsförhållanden i syfte att en del af skifteskostnaderna skola bestridas af statsverket». Detta skäl har naturligtvis fått ännu större betydelse genom hvad som förekommit i ärendet, sedan Riksdagen senast var samlad.

Då frågan sålunda är föremål för Kungl. Maj:ts pröfning, såväl hvad angår speciellt Kopparbergs län som hvad beträffar riket i sin helhet, anser utskottet sig ej kunna tillstyrka bifall till motionen, ehuru utskottet från flere synpunkter sedt gillar motionärens yrkande.

På grund af hvad som nu anförts, hemställer utskottet,

att den föreliggande motionen icke må till någon
Andra Kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 april 1904.

På utskottets vägnar:

J. BYSTRÖM.

Det skulle här antecknas, att herr *C. J. F. Ljunggren* icke inom utskottet deltagit i förestående ärendes behandling.
